

nyoles. Aquesta ordenació s'ha fet per a conservar la unitat cultural prehistòria de la comarca, i la ubicació dels materials dipositats, en la seva totalitat, en el Museu Comarcal de Banyoles.

Entre les novetats que recull el llibre i que cal destacar, citarem les noves troballes a la cova de Mollet. I amb una fauna arcaica, que la situa probablement en el Paleolític Inferior, i notícies del descobriment i primers estudis de l'importantíssim jaciment Arbreda, fet que va tenir lloc l'any 1972.

Les estacions del Reclau Viver, Cova d'en Pau, Mollet III, Bora Gran d'En Carreres, són objecte també d'atenció, així com la famosa mandíbula de Banyoles que és un dels fòssils humans més vells d'Espanya.

Per tant el treball, objecte del present comentari, és un esforç de síntesi sobre l'època paleolítica de les comarques del N.E. de Catalunya. Comprèn un període molt ampli en el temps i estem ben segurs que contribuirà, no solament al reconeixement de les primeres cultures de la nostra terra, sinó que, integrat en el context paleolític d'Europa, aportarà els seus rics jaciments a la investigació prehistòrica d'Espanya i del Vell Continent.

Francesc REIXACH

LA FONOLLERA

Un poblado al aire libre del Bronce Final

(Torroella de Montgrí, Girona), per Enriqueta Pons. Serie monogràfica núm. 1. - Ed. S.T.I.A. de l'Excma. Dip. Prov. de Girona, 234 pàgs, 48 làm., 13 pàn., 10 fot.

Es poden comptar amb els dits d'una mà els poblats del Bronce Final excavats i publicats a Catalunya. A més a més fins ara es tractava d'excavacions fetes amb pressa per diverses circumstàncies, de tal manera que el nostre coneixement d'estructures d'habitació i dels materials que les acompanyen era força incomplet i d'obligada revisió.

Per altra banda la Fonollera ens il·lustra sobre una de les èpoques menys conegudes de la nostra Prehistòria, la dels Camps d'Urnes anteriors al moment Mailhacià I, Agullana I, a causa precisament de la manca de publicacions monogràfiques dels principals jaciments d'aquest període, (per exemple la necròpolis de Terrassa-Missert de la qual només Bosch Gimpera ens dona informació gràfica).

Si unim les dues condicions anteriors ens trobem amb què La Fonollera és actualment l'ú-

nic poblat, ben excavat i publicat parcialment, que tenim a Catalunya del Bronce Final II-III A, és a dir de la primera onada de Camps d'Urnes a les nostres terres.

Els materials ceràmics de La Fonollera són radicalment diferents, per l'abundància de les formes i decoracions, de tots els que a fins ara s'havien trobat a les necròpolis o coves d'habitació del mateix moment a Catalunya, i en canvi s'assemblen moltíssim als del Sud de França del Bronce Final II-III A.

Això cal explicar-ho per tres raons: tot primer que es tracta d'un poblat i per tant els materials poden ésser ben diferents dels de les coves o necròpolis del moment; després la seva situació geogràfica tan propera a França; i finalment la possibilitat que sigui un dels més antics poblements de Camps d'Urnes de Catalunya, com l'abundància de tasses carenades amb nansa «ad ascia» i d'altres formes que provenen del fons indígena del Bronce Mitjà ens ho fan sospitar.

Però la importància del llibre de E. Pons no acaba aquí, en publicar un dels jaciments més interessants (ja ara) del Bronce Final a Catalunya, que per altra banda coneix un segon moment d'habitació en època romano-republicana.

No, sobretot aquest primer estudi de La Fonollera és un assaig metodològic i analític de les excavacions fins ara realitzades, a través del qual es pot arribar a conclusions demostrables (ara i sempre gràcies a les gràfiques que l'il·lustren) sobre la vida interna i desenvolupament del poblat, nocions que sempre s'escapen quan es descuida l'estudi exhaustiu d'un jaciment abans de buscar-li paral·lels pròxims o llunyans.

Així aquesta publicació constitueix un estudi monogràfic sobre La Fonollera, en el qual no falten treballs redactats per altres autors, sobre la Geologia, la Fauna, l'Antropologia o la ceràmica romana del jaciment, en un intent que cal imitar d'extreure la màxima informació de totes les dades que l'excavació proporciona i que sovint no s'aprofiten.

Josep TARRUS i GALTER

BUSQUETS, JOAN i NADAL FARRERAS, Joaquim

Les possibilitats de la demografia històrica a les comarques gironines: inventari dels arxius parroquials de la diòcesi. Colecció de Monografías del Instituto de Estudios Gerundenses, núm. 4. Patronat «José Maria